

Sait Çetinoğlu: Kaypakkaya'da Rejimin/Kemalizm'in Teşhiri

Posted on 19/05/2021

Kaypakkaya, sol yada sosyalist gelenek içinde Kemalizm ile arasında mesafe koyarak cepheden eleştirip bir ilki gerçekleştirmiştir. Olağan üstü sınırlı koşullarda olmasına karşın eleştirilerinde son derece radikaldir. Bu güne göre oldukça sınırlı bir bilgi[1] dağarcığı ile yapıldığını söyleyebileceğimiz rejimin niteliğine dair bu eleştirileriyle Kemalizme büyük gedik açmıştır. Kaypakkaya'nın öneminin bu eleştirilerinde gizli olmasının yanında, Kemalizmin iflah olmaz çözülüşünün başlangıcı olan bu eleştiriler Kaypakkaya'nın neden hala yasaklı olduğunu ve çeşitli etkinliklerle ona sahip çıkanların hala kovuşturmalara uğraması ve cezalandırılması da bu eleştirilerde gizlidir.

O sisteme cepheden tavır alıp, sistemin can damarını hedeflemiştir. Buradan hareketle Kaypakkaya'nın bir diğer özelliğinin altının çizilmesi gerekir: Sınırlı bilgi ile neredeyse sezgisel diyebileceğimiz bir şekilde rejimin niteliğinin açıkça ortaya koyması, eğer Kaypakkaya'nın daha fazla imkanı olsaydı, bir anahtar gibi anahatlar itibariyle sunduğu tezlerini geliştirme, açma ve derinleştirme fırsatı bulabilmesi, yıllardır yaşanan teorik açmazın sonlanmasına neden olacağını söyleyebiliriz. Bu bakımdan yaşanan teorik sefalet ile Kaypakkaya'nın kaybı arasında var olan doğrudan ilişkinin altının çizilmesi gerekir.

O, ancak Kemalist dezenformasyon ve yalan imparatorluğunun ortasına açtığı delikler misali olan tezlerinin anahatlarını ve nirengi noktalarını verebilmiştir. Bu tezlerin geliştirilme ve ilerletilmeye ihtiyacı vardır. Eğer vakit bulabilseydi kendisinin geliştirip derinleştireceği tezlerini ardıllarının aynı mantık içinde yerine getirmeleri zorunludur. Biz bu kısa yazıda Kaypakkaya'nın anahatlarıyla değindiği rejimin temel niteliği ile ilgili tezleriyle Kemalist rejim eleştirisine odaklanacağız.

Rejim eleştirisi devlet eleştirinden başlamadan olmazdı. O da Paris komünün örnek olarak Komün deneyimini daha ileri götürecek bir örgütlenmenin yapı taşlarını örerken hedef tahtasına koyduğu ilk kurum devlettir: *Yine bizim partimiz, komünizme geçmek için bir devletin, Paris Komünü tipinde, Sovyet tipinde vb. bir devletin zorunluluğunu kabul etmekle birlikte, nihai olarak her türlü devleti kaldırmak amacındadır.* Devletin sönümlenmesi gerektiğini anlatmaya çalışırken Lenin'in *kirli sevgili gömlek* metaforunu kullanılarak sözlerini Lenin ile bağlar: *Ve biz kendi kendimizden mi korkacaktık! Biz, 'her zaman' giydiğimiz 'sevgili' pis gömleğimizle mi yetinecektik?..." "Kirli gömleği çıkarıp atmanın zamanıdır, temiz çamaşır giymenin zamanıdır!"*

Kaypakkaya'nın rejimin niteliğine yönelik eleştirisinde öne ilk öne çıkardığı yön rejimin darbeci karakteridir. Darbeci karakterini mahkum ederken isyan geleneğini öne çıkarır. Bu özelliği çağdaşlarıyla kendisini ayıran en önemli niteliklerinden biridir. Programının en başında ML çizgisini öne çıkarıp diğerleriyle arasına bir çizgi çekmenin gerekliliğini vurgularken bu niteliğini de altını çizerek rejimin en önemli yanını deşifre eder:

*İhtilalci kelimesi, bu çizgiyi çekmekte yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, ihtilal kelimesinin, ülkemizde, halkın arasında kazandığı özel anlam da hesaba katılmalıdır! İhtilal genel olarak, burjuva subaylarının darbesi olarak anlaşılmaktadır. Darbeci subaylar kendilerine "ihtilalci" demişler, halk da onları öyle tanımaya alışmıştır. Mesela, "27 Mayıs İhtilali" denir. Bu harekete katılanlara "ihtilalci subaylar" denir. İ. İnönü eski bir "ihtilalci subaydır" vs. Halk ayaklanmaları, bu çeşit darbecilikten "isyan" kelimesiyle ayrılır. Şeyh Bedrettin İsyanı, Pir Sultan İsyanı, Baba İshak İsyanı, köylü isyanları, Dersim İsyanı, askerlerin isyanı vs... Biz, burjuva darbeciliği ile kitlelerin "aktif mücadelesi" arasında da koyu ve kalın bir çizgi çekmek zorundayız. Bu bakımdan Kaypakkaya, Halkın kurtuluşunu hakim sınıfların ordusundan beklemenin ne derece ahmakça hayal olduğunu[n]altını çizerek çağdaşlarından ayrılır. 27 Mayıs'ın -çağdaşları için iyi darbedir- anlamını vurgular: *MBK iktidarı dönemi, gerekse koalisyon hükümetleri dönemi, komprador büyük burjuvazinin ve toprak ağalarının iktidarda olduğu dönemdir.**

Çağdaşlarıyla mesafesini koyup araya kalın bir çizgi çekerken rejimin niteliğinden başlar ki bu bir anlamda hareket alanını ve karşına alacağın güçleri belirlemektedir. Ayrıca tanımlayamadığın bir yapı ile savaşabilmenin de olanağının olmadığı bilinci O'nun Kemalist rejimi tahlil ve eleştirmeyi ve rejimin temel niteliğini deşifre etmeyi öne almayı zorunlu kılmaktadır. Çağdaşları ve koptuğu yapı ile ilgili eleştirisinde Kemalizmden başlar:

Kemalist rejimin kuruluşu ile ilgili “Proleter devrimleri ve milli kurtuluş savaşları çağının ilk kurtuluş mücadelesi”! efsanesi yada safsatasına karşı: *Bu ifadede Kemalizm hayranlığı kendisini bir kere daha ele veriyor. Mao Zedung yoldaşın “Kemalist devrimin, proleter devrimleri çağında yer almasına rağmen, dünya proleter devrimlerinin bir parçası değil, eski burjuva demokratik devrimlerinin bir parçası olduğu” nun altını çizerek. Kemalist rejimle durumda bir değişiklik olmadığının altını çizer: Kemalist devrimin sonucunda, halk yine ezilen ve sömürülen, tahakküm edilen bir kitle olarak kalmıştır.*

Kemalist rejimi “Asya'nın bütün ezilen. halklarına”, “cesaret ve umut” veren bir devrim hareketi efsanesine/safsatasına yine kıtanın devrimci lideri ile cevaplar : *[Kemalist rejim] Asya'nın halklarından çok Asya'nın korkak burjuvazisine cesaret ve umut vermiştir. Safsatasına da Çin'de burjuvazinin Kemalist devrimin bir benzerini kendi ülkesinde gerçekleştirmek için nasıl can attığını, Mao Zedung yoldaştan öğreniyoruz. Kemalist devrimin sonucundan “cesaret ve umut” bulan bir başka sınıf da, emperyalist ülkelerin mali-oligarşisidir. Bunlar, geri ülkelerdeki burjuva önderliğindeki milli devrimlerin sonuçlarını kendi emellerine alet etmenin “cesaret ve umudu” içindedirler. Eğer Kaypakaya'nın tezlerini geliştirme fırsatı bulsaydı, Çin burjuvazisinin temsilcisi Chankayshek ile Mustafa kemal yada İtihat ve Terakki ile Komintag benzerliğini daha derinleştireceğini söylemek mümkündür. Bilindiği gibi ÇKP'nin kovduğu kadronun işgal ettiği Formoza/Taiwan ile Makedonyadan kovulan İTC'nin/1. Jöntürk'ün Anadoluyu işgal etmesinin ve 1. Savaş sonunda 2. Jöntürk/Kemalist rejimin bu işgali kalıcılaştırması arasında son derece büyük benzerlikler bulunmaktadır. İşgal eden ile işgal edilen aynı dili konuşması işgali gizlemektedir. Burada Formoza yönetiminin önceki başarılı örneği yani Kemalist rejimi*

rehber aldıklarını söylemek yanlış değildir. Kaypakkaya Kemalist rejim ile İTC'yi ayırmaz: *Kemalist devrim, Jön Türk devriminin benzeri ve izleyicisidir.*

Kemalistlerin daha savaş yıllarında iken, itilaf emperyalizmi ile el altından işbirliğine girişmişler; emperyalistler Kemalistlere karşı hayırhah bir tutum takınmış, bir Kemalist iktidara rıza göstermeye başlamıştır. Diyen Kaypakkaya, *Emperyalistler ufak tefek tavizler vermeye başlayınca, Kemalistler yine, hemen Fransa, İngiltere ve diğer memleketler burjuvazisiyle anlaşmalar imza etmekte gecikmediler.* Sözleriyle Kemalistlerin yedi düvele karşı savaş efsanesini parçalar. Emperyalizm ile işbirliği daha Erzurum kongresi sırasında tesis edilmiştir. Savaşın kısa sürmesinin altını çizerek, Kemalistlerin korkusunu açıklar: *Kemalistlerin korkusu şu idi: Savaş devam ederse, emekçi kitleler yabancı sömürücülere karşı mücadele ile yetinmeyip, kendi yurttaşı olan sömürücülere karşı da savaşa girişebilirlerdi.*

Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin bileşimine dikkat çekerek Kemalist hareket yada milliyetçi hareketin sınıf karakterini vurgular. Kaypakkaya, *Kemalist devrim, üst tabakanın, milli ticaret burjuvazisinin bir devrimidir.* Sözleriyle rejimin burjuva karakterine dikkat çekmektedir. Çağdaşları gibi onda devrimci bir öz aramaya çalışmaz. *“Üst tabaka”, İttihat ve Terakki içinde palazlanmış olan, önce Alman emperyalizmine uşaklık eden, Birinci Dünya Savaşı'nda Alman emperyalizminin yenilgisinden sonra da, İngiliz-Fransız emperyalizmine yaklaşan, “Türk komprador büyük burjuvazisinin” ta kendisidir.* Zaten MHC bu zümrelerden oluşmaktadır: *Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri içinde örgütlenenler, çoğu ticaretle uğraşan Türk komprador büyük burjuvaları, toprak ağaları, tefeciler,, kasabaların eşraf takımı ve milli karakterdeki orta burjuvazidir. Kurtuluş Savaşı'na önderlik eden sınıflar, işte bu sınıflardır.*

Müslüman -Türk burjuvazisinin gelişimine dikkat çeken Kaypakkaya, İttihat Terakkinin bileşiminin komprador burjuvaziye dönüşümünü ve savaş koşullarındaki zenginleşme iştahını, *Türk burjuvazisinin önce İttihat ve Terakki Cemiyeti etrafında toplandığını, bu*

sınıfın subaylar ve asilzadelerle birlikte 1908 Jön Türk devrimine önderlik ettiğini biliyoruz. İttihat ve Terakki Cemiyeti iktidar makamına oturduktan sonra, dünya şartlarının ve Türkiye'nin tasfiye edilemeyen yarı-sömürge yapısının zorlamasıyla İttihat ve Terakkiciler, Alman emperyalizmi ile işbirliğine giriştiler. Bir yandan burjuvazinin bir kanadı hızla büyüdü, palazlandı, Türk büyük burjuvazisini oluşturdu; öte yandan Abdülhamit zamanından beri mevcut olan genellikle azınlık milliyetlere mensup komprador burjuvazi[2] varlığını devam ettiriyordu. İttihat ve Terakki Partisi, birincilerin menfaatini temsil ediyordu. İttihat ve Terakki Partisi, Alman emperyalizminin sadık uşağı, işçi sınıfının ve diğer emekçilerin de azılı düşmanı olup çıktı. Türk burjuvazisinin büyüyen ve kompradorlaşan kanadı (yani Türk komprador büyük burjuvazisi), Birinci Dünya Savaşı yıllarında, istibdat şartlarında, savaş araç ve gereçleri alım satımı, vagon tekeli, zaruri ihtiyaç maddeleri üzerinde yapılan vurgunlar, vb. yoluyla muazzam zenginleşti. Büyük servetler, sermayeler edindi. Bunlar, Alman emperyalizminin kesin iflası ve bu sebeple kendi egemenliklerinin de tehlikeye düşmesi karşısında, İtilaf emperyalizmine kuyruk sallamaya, onunla yakınlaşmaya ve bu yolda gerekli tedbirleri almaya giriştiler. Sözleriyle özetler. Müslüman-türk sermaye ile toprak ağaların zenginliğinin kaynağına ve Kemalist burjuvazinin İtilaf emperyalistleriyle işbirliğine, daha savaş yıllarında giriştiğine işaret eden Kaypakkaya, Kemalistlerin toprak ağalarıyla ittifak ise savaşın başından itibaren mevcut olduğunun altını çizer: *Savaşın başını çekenler, Şnurov'un da belittiği gibi, birbirleriyle kopmaz bağları bulunan, ticaret burjuvazisi, toprak ağaları, tefeciler, o zaman zayıf olan sanayi burjuvazisiydi. Bunların içindeki hakim unsur ise ticaret burjuvazisiydi. Bu ittifak, emperyalizme bağlı olarak gelen bir kısım eski büyük ticaret burjuvazisinin ve milli azınlıkların burjuvazisinin (Ermeni, Rum burjuvazisinin) yerini aldı. Aynı noktayı, Şnurov şöyle açıklıyor: "Yeni tesislerin ve teşebbüslerin elinde bulunan sermaye, kısmen memleketi terketmiş[3] olan Ermeni ve Rum teşebbüslerinin ele geçirilmesi, kısmen de devlet müesseselerinin soyulması ve rüşvetlerle meydana getirilmişti. Yine bugün birçok Kemalist milletvekili ve devlet adamı, iktidardan faydalanarak, Birinci Dünya Savaşı sırasında yurttan kaçan Rum, Ermeni ve diğer Türk uyruklu yabancılardan[4] kalan müesseseleri ele geçirip, memurlukları sırasında bir yana koydukları paralarla işletiyor ve yeni teşebbüsler kuruyor"* sözleri bürokratik burjuvazinin

ticaret burjuvazisine evrilmesine dikkat çeker.

Kaypakkayanın çağdaşlarından ayrıldığı bir diğer önemli nokta Müslüman- türk burjuvazi ile ittifakı toprak ağalarının zenginliğinin kaynağını kalın çizgilerle belirtmesidir:

Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yaptığımız soruşturmalardan öğreniyoruz ki, ağaların ve büyük toprak sahiplerinin bir kısmı da, aynı şekilde yani boşalan Ermeni ve Rum topraklarına el koyarak ortaya çıkmışlardır.

Kemalist rejimin 1950'den sonraki özelliği emperyalist sermayenin daha dolu dizgin at oynatması değil, ABD emperyalizminin Türkiye'ye hakim olması olduğunun çok partili dönemin çok parti tek zihniyet olduğunun altını çizer: *1946'dan sonraki dönemin özelliği, Türkiye'de komprador büyük burjuvazinin ve toprak ağalarının tek parti istibdadına dayanan askerî faşist diktatörlüğünden "çok" partili (ama, hemen bütün serbest partiler komprador büyük burjuvazinin ve toprak ağalarının olduğu için o da bir anlamda tektir) diktatörlüğe geçilmiş olmasıdır. Ve bir de Alman emperyalizminin hâkimiyetinin yerini, adım adım Amerikan emperyalizminin hâkimiyetinin almasıdır. Gerek Jön Türkler, gerekse Kemalistler emekçi sınıfların sırtından iktidara geldiler. Fakat her ikisi de, Türkiye'nin yarı-sömürge yapısını aynen muhafaza ettiler.*

Bunun eşyanın tabiatına uygun olduğunu kaydeden Kaypakkaya *emperyalizm çağında başka bir durumun imkansızlığının ve emperyalizm çağında burjuvazinin milli karakterinin imkansızlığını altını çizerek kitlerin devrimden başka alternatiflerin olmadığını kalın çizgilerle vurgulamaktadır: Türk burjuvazisinin emperyalizmle savaş yıllarında gizli kapaklı başlayan siyasi işbirliği, savaştan sonra iktisadi alanda da gelişmiş ve zaten tasfiye edilmeyen yarı-sömürge yapı, bu işbirliğini daha da kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu, elbette Türk burjuvazisinin içinde taşıdığı kötü niyetten ötürü değildir. Eşyanın tabiatı icabıdır. Türk burjuvazisi zenginleşmek istemektedir, oysa sermayesi çok cılızdır. Büyük ve bol sermaye Batılı emperyalist burjuvazinin elindedir. Onunla rekabet etmek ölüm demektir. Elverişli bir paya razı olarak onunla işbirliği etmek, en çıkar ve en kârlı yoldur. Türk burjuvazisi de bir*

yandan bu yolu tutmuş, öte yandan işçi sınıfını ve emekçi halkı insafsızca soyarak ve ezerek, sermayesini büyütme, hâkimiyetini perçinlemeye çalışmıştır. Bu gerçeği Şnurov yoldaş şöyle dile getiriyor: “Eninde sonunda birçok Kemalist, türlü yabancı firmalarının ortağı oluyor. Bu yabancı firmalar da, hükümet organlarıyla sıkı ilişkisi olan isim sahibi memurlardan ve ortaklarından faydalanıyor.” Emperyalizm çağın da, geri ülkelerde siyasi bakımdan bağımsız milli burjuva iktidarları genel olarak mümkün değildir. (Bazı özel durumlar olabilir.) Çünkü, emperyalizm çağında, dünya çapında pazarlar birleşmiştir. Emperyalist dev tekeller, her dünyanın köşesine, ahtapotun kollan gibi ağlarını sermiştir. Geri ülkelerdeki, sermayesi son derece cılız milli burjuvazinin bunlarla rekabet etmesin en küçük bir ihtimal bile yoktur. Onun için çıkar yol, derhal emperyalistlerle işbirliğine girişmek, ülkenin sömürülmesinden münasip bir pay almaya razı olmaktır. Bu nedenle, geri ülkelerde iktidarı ele geçiren milli burjuvazi ya kendisi derhal komprador burjuvazi haline gelir ya da emperyalizmin ve yerli gericilerin iktisadi, sosyal, siyasi ve askeri baskısıyla iktidardan indirilir; yerini komprador burjuvazi ve toprak ağalarının iktidarı alır.

Anısı ve tezleri yolumuza ışık olsun!

[1] Sınırlı bilgi yerli araştırmaların yokluğu ve aşağıda göreceğimiz gibi çeviri yanlışlıkların veya maksatlı çevirilerin çokluğu. Doğru bilgiyi sınırlamakta, doğru bilgiye ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Üstelik Kaypakkaya çok kısa ömründe çok sınırlı yaşamında tezlerini yazmış, tezlerini geliştirmeye zaman bulamadan katledilmiştir.

[2] Burada şunu da açıklamakta fayda var, bu gayrimüslim tacirlerin Batılı tacirlerle rekabetten doğan çelişkileri de vardır. Kapitalist ilişkilerin İmparatorluğun diğer bölgelerine oranla daha fazla geliştiği ve ihracata yönelik üretimin yoğun olduğu Ege Bölgesinde yabancı tacirlerle yerli Gayrimüslim tacirlerin şiddetli rekabet ve çatışma örneklerine ilişkin belgeler de mevcuttur(Kurmuş Orhan Emperyalizmin Türkiye’ye Girişi Bilim Y. 1977 s 212-220) Batılı konsoloslar Rum ve Ermeni tüccarların rekabetlerinden rahatsızlık

duymaktadırlar ve birçok kez kendi bakanlıklarına yerli Rum ve Ermeni tacirlerden şikâyette bulunmuşlardır. Hatta pazar egemenliği mücadelesinin cinayete kadar vardığı durumlara da şahit olmaktadır (Kurmuş O. Emperyalizmin... s 170-171,221)

[3] Kaypakkaya'nın burada tarihsel topraklarından kazınmış unsurlar için *terketmiş* terimini kullanması Şnurov'un yanlış yada maksatlı çevirisinden kaynaklanmaktadır. Kaypakkaya'nın özelliklerinden biri de hıristiyan unsurların tarihsel topraklarından sökülmesini, Soykırımı gündeme taşımasıdır.

[4] Burada da aynı terminoloji yanlışlığı vardır. Bu yanlışlık da çeviriden kaynaklanmaktadır. Bu unsurlar yabancı değil vatandaşlardır.